

УДК 811.161.2'373.45
DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2024.1.5>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКОМОВНІЙ МОРСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Корольова Тетяна Михайлівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-3441-196X

Смаглій Валерія Михайлівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0002-6222-7652

Юхимець Світлана Юріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри «Філологія»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-3350-7310

У статті розглянуто основні принципи проникнення запозичень в українську морську термінологію та особливості їхньої адаптації в дискурсі морської тематики.

Аналіз матеріалу дослідження дав можливість дійти таких висновків: іношомовні запозичення мають системний характер і можуть бути представлені в ієрархічній послідовності елементів – слово, словосполучення, речення; активізація одиниць різних структурно-семантичних особливостей залежить від функціональної завантаженості конкретної семіологічної одиниці; іношомовні слова в мові-реципієнті можуть бути представлені фонетичними, графічними і граматичними ознаками. З точки зору ступеня їх асиміляції виділяються неасимільовані, частково асимільовані, повністю асимільовані термінологічні одиниці. Більшість іношомовних термінів за своєю семантикою збігаються зі значенням аутентичної мови (63%), крім того, спостерігається розширення семантики – результат метонімічного перенесення, що проявляється у збільшенні семантичного обсягу слова за рахунок узагальнення або генералізації його значення у процесі історичного розвитку (21%) та її звуження – результат метонімічного перенесення, який проявляється у зменшенні семантичного обсягу слова за рахунок сем у процесі його історичного розвитку (16%).

Характеристика іношомовних одиниць морської тематики доводить правомірність виділення таких інтралінгвістичних причин втілення запозичення, як потреба в номінації нових предметів, понять і явищ та економія мовних засобів. При цьому залежно від часу розвитку суспільства та його міжнародних зв'язків інтенсивність проникнення іношомовних слів у лексичний фонд української мови неоднакова.

Вивчення питань рецепції одиниць морської тематики однієї лінгвокультури іношою продемонструвало, що взаємодія елементів різних кодових систем мови призводить до актуалізації нових смислів, сприяє активізації інформативного потенціалу науково-технічного дискурсу, дозволяє дати більш точні характеристики понять у морській сфері.

Ключові слова: морська термінологія, втілення запозичень, адаптація іношомовних лексем, україномовний морський дискурс.

Korolova Tetiana, Smahlii Valeriia, Yukhymets Svitlana. Borrowings' peculiarities in Ukrainian maritime discourse

The article examines the main principles of borrowings penetration into Ukrainian maritime terminology and the peculiarities of their adaptation in the discourse of maritime thematics.

The analysis of the experimental material made it possible to come to the following conclusions: foreign language borrowings have a systemic nature and can be presented in a hierarchical sequence of elements –

word, phrase, sentence; replication of various structural and semantic features of borrowed units depends on the functional load of a specific semitological element; foreign words in the recipient language can be represented by phonetic, graphic and grammatical signs. From the point of view of borrowed words assimilation unassimilated, partially assimilated, fully assimilated terminological units are distinguished. The majority of foreign language terms coincide in their semantics with the meaning they have in the authentic language (63%). It should be stated that broadening of semantics in Ukrainian is observed in the terminology under discussion; it is the result of metonymic transfer that manifests itself in growth of the semantic volume of the word due to the generalization of its meaning in the process of historical development (21%). Semantic narrowing of borrowed terms as the result of metonymic transfer, manifests itself in the reduction of the semantic volume of the word due to the process of historical development (16%).

The characteristics of foreign language units in maritime terminology prove the legitimacy of such intralinguistic reasons as the need to nominate new subjects, concepts or phenomena of economical character by language means of Ukrainian. Depending on the period of society development and its international activity, the intensity of penetration of foreign words into the lexical fund of the Ukrainian language is not the same. The study of the issues of linguistic intercultural maritime terms penetration into Ukrainian demonstrated that the interaction of elements of different code systems of the language leads to the appearance of new meanings, contributes to the activation of the informing potential of scientific and technical discourse, allows to obtain more accurate characteristics of concepts in the maritime sphere.

Key words: Ukrainian maritime discourse, maritime terminology, borrowings implementation, adaptation of foreign lexemes.

Вступ. Розвиток мови носить перманентний характер. Зміни, що відбуваються у функціонуючих мовах, пов'язані з інтеграційно-соціальними процесами, які породжують нові явища та поняття. Нині, у період євроінтеграції України, відбуваються нові процеси у суспільстві країни, пов'язані зі світовою глобалізацією та інтеграцією. Інтеграційні процеси збільшують різноманіття мовних контактів. Поширення контактів призводить до появи великої кількості запозичень у кодовій структурі сучасного дискурсу [1; 2].

Технічні новації, що мають місце у світовій науці та економіці, вплинули на зростання запозичень у сучасному вокабулярії усіх галузей життя суспільства загалом та формуванні фахової лексики в науково-технічному дискурсі зокрема. Сучасні активні процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють утворення неологізмів в усіх сферах фахової комунікації, висувають на передній край проблеми лінгвокультурної адаптації термінологічних одиниць в усіх сферах діяльності людини [23; 4; 5; 6].

Однією з таких галузей перманентного оновлення лексичного складу терміносистеми можна назвати простір морського дискурсу. Важливою проблемою лінгвістики є висвітлювання питання освоєння іншомовних одиниць українською мовою на матеріалі україномовного дискурсу морської тематики.

Незважаючи на те, що в останній період написано декілька робіт, присвячених дослідженню морської термінології, а саме фор-

муванню та семантиці військово-морської термінології [7, с. 12], проблемам функціонування морської термінології в українській мові [8], вербальному відображенню понять морської справи [9], проблеми втілення іншомовних слів в українську морську термінологічну систему та особливості їхньої адаптації потребують подальшого накопичення емпіричних даних та систематизації теоретичних положень [10]. З вищенаведеного зрозуміло, що зазначені проблеми є своєчасними та **актуальними** у сучасному мовознавстві.

Роботу присвячено аналізу інтегративних процесів адаптації іншомовних запозичень у сфері морського дискурсу. **Мета статті** – аналіз особливостей адаптації іншомовних лексичних одиниць у галузі морської термінології в українській мові, вивчення процесів асиміляції запозичених термінів на семантичному, граматичному, фонетичному рівнях.

Під час проведення дослідження були використані такі **методи і прийоми** дослідження: 1) метод компонентного аналізу у разі вивчення семантичного наповнення іншомовних одиниць; 2) дистрибутивний аналіз із метою визначення кореляції елементів різних мовних кодів (базового та іншомовного); 3) прийоми аналогових зіставлень у разі ідентифікації ступеня адаптації іншомовних елементів у чужомовному середовищі.

Матеріалом дослідження слугували наукові статті, підручники морських спеціальностей, електронні ресурси.

З огляду на специфічність матеріалу дослідження, треба зауважити, що сфера науково-технічної інформації є однією з галузей, в якій найбільш поширені запозичення. Це й зрозуміло, наука й техніка нині відображають багатогранні зв'язки між структурами різноманітних мов та світовим науковим прогресом. Мовна варіативність забезпечує мовця можливістю не тільки вільно виражати свої думки на такій мові, але й робити це різними способами, створюючи при цьому нові номінації [11; 12].

Результати. Нині розвиток техніки не залишає часу на тривалий асиміляційний процес нових термінів [13; 14; 15]. Фахівці повинні швидко співвідносити семантику неологізму зі значеннями наявних понять у певній галузі знань рідної мови. Крім того, дуже часто інтродукція запозичення потребує корекції формального боку іншомовного слова (граматичної форми, відображення писемного та усного варіантів). Такі особливості наукового мовлення, як комунікативна чіткість лексичних одиниць, згортання багатоконтактних лексем, є необхідними умовами інтродукції іншомовних термінів [16].

Слід зазначити, що період втілення цих лексем в українську мову дуже різниться: англійські терміни потрапили головним чином у XIX столітті (цей феномен є результатом сьогоденної ситуації – англійська мова є мовою світового спілкування), тоді як голландські терміни соціалізувались у XVII столітті. Цікавим фактом є присутність термінології багатьох морських держав у морському лексиконі української мови, а саме: грецьких та італійських, які завдяки економічним зв'язкам країн та міжмовному контактуванню потрапили в українську мову з давніх часів (X–XII століття), німецьких та тюркських (XVI–XVIII століття), французьких та іспанських (XVIII–XIX століття) [17].

Наведемо приклади запозичених термінів морської тематики [18; 19]:

Грецькі: *бунаца*, *майстро*, *трамунтан*, *кадина*.

Італійські = *ліман* – *liman*, *демено* (*кормило*) – *timone*, *майна* – *maiare*, *віра* – *virare*, *бора* – *bora*, *маїстро* – *майстро*, *бонпассія* – *бонасія*.

Голландські: *Haven* – *пристань*, *zwaartour* – *швартоватися*, *steng* – *стеньга*, *roer* – *руль*, *roundhout* – *рангоут*, *stuur* – *корма*, *truim* –

трюм, *storm* – *шторм*, *bocht* – *бухта*, *werf* – *верф*, *ree* – *рея*, *knecht* – *кнехт*, *kombuis* – *кабуз*, *kajuit* – *каюта*, *galjoen* – *галюн*, *spiegat* – *шпигат*, *slang* – *шланг*, *dommekracht* – *домкрат*.

Французькі: *abordage* – *абордаж*, *cabote* – *каботаж*, *chaland* – *шаланда*, *ponton* – *понтон*, *equipage* – *екіпаж*, *tonnage* – *тонаж*, *descente* – *десант*, *garde marine* – *гардемарин*.

Іспанські: *pir* – *пірс*, *galeón* – *галеон*.

Англійські: *spardeck* – *спардек*, (*spar* – *брус*, *deck* – *палуба*), *whaleboat* (*whale* – *кит*, *boat* – *човен*), *liner* – *лайнер*, *dreadnought* – *дредноут*, *ring the beil* – *відбивати склянки*, *trawler* – *тралер*, *clipper* – *кліпер*, *brig* – *бриг*, *trawl* – *тралити*, *сейнер*, *трамп*, *reider* – *рейдер*, *squall* – *шквал*, *pier* – *пірс*, *order* – *ордер*, *raider* – *рейдер*, *master* – *мастер* (*капітан*).

Тюркські: *vitrola* – *вітроло*, *samala* – *смола*, *tayfa* – *тафа*, *torba* – *торба*, *temia* – *гемія*, *sala* – *сала*.

Румунські: *girila* – *гурло*, *cirma* – *корма*, *gard* – *гард*, *luntre* – *люнтра*, *torent* – *турунчук*.

Німецькі: *Segel* – *жагель*, *Mast* – *машт*, *Brustlatte* – *бушлат*.

Як бачимо з вищезазначеного, в українському дискурсі моря найбільш поширені терміни голландського та англійського походження.

Як уже було сказано в цій роботі, однією з головних причин вживання запозичень в українській морській термінології є необхідність найменування новітніх понять: *ponton* – *понтон*, *equipage* – *екіпаж*, *tonnage* – *тонна* (фр. мова), *reider* – *рейдер*, *squall* – *шквал* (англ. мова). Слід сказати, що запозичення, розвиваючи лексичний фонд досліджуваної мови, пристосуються до особливостей словникового складу мови реципієнта, утворюючи так звані «слова-гібриди»: *ватерлінія*, *гідропланування*, *віцеадмірал*. Результат об'єднання іншомовного українського компонента полегшує іншомовному слову входження у систему відповідної мови.

Приступимо до розгляду лексико-семантичних особливостей асиміляції запозичень в українській мові. Слід відзначити, що більшість іншомовних термінів за своєю семантикою збігаються зі значенням аутентичної мови (63%), крім того, спостерігається розширення семантики – результат метонімічного перенесення, що проявляється у збільшенні семантичного обсягу слова за рахунок

узагальнення або генералізації його значення у процесі історичного розвитку (21%) та її звуження – результат метонімічного перенесення, який проявляється у зменшенні семантичного обсягу слова за рахунок сем у процесі його історичного розвитку (16%).

Наведемо приклади збереження в мові реципієнта семантики терміна мови донора:

Авангардний (від французького *avant-garde – передова охорона*) – передовий, той, що йде в перших лавах.

Бора (від італійського *bora – північний вітер*) – сильний холодний поривчастий вітер у приморських місцевостях, який дує взимку зі схилів гір.

Ботдек (від англійського *boatdeck*) – палуба пасажирського судна, на якій містяться рятувальні човни.

Баржа (від французького *barge*) – сталеве чи дерев'яне судно для перевезення вантажу.

Багермейстер (від німецького *Bagermeister*) – керівник морського днопоглиблювального снаряда.

Вельбот (від англійського *whaleboat – китобійний бот*) – веслова морська шлюпка із загостреними носом і кормою.

Розглянемо декілька прикладів розширення семантики, яке спостерігається на запозиченні лексеми «горизонт» (від грецького *horizont, обмежую*). В українській мові цей термін набув додаткові значення, крім семантики грецького терміна: 1. Лінія позірної перетину неба і земної поверхні (видимий горизонт). 2. Велике коло небесної сфери, площина якого перпендикулярна до прямої лінії на місці спостереження (істинний горизонт). 3. Рівень води в річках, озерах, морях. 4. Сукупність відкладів, що включає одновікові породи різного складу, іноді з певним комплексом викопної фауни геол. 5. Сукупність гірничих виробок, що лежать на одному рівні.

Термін *брандвахта* (від голландського – *сторожовий корабель*) також демонструє розширення семантики в українській мові: 1. Сторожове судно, поставлене біля входу на рейд, яке регулює рух кораблів, наглядає за виконанням судноплавних, карантинних та митних правил. 2. Несамохідне судно, на якому живе екіпаж земснарядів або яке є складом. 3. Пост на судні або на березі, звідки наглядають за пожежною безпекою в порту.

Розглянемо протилежний феномен адаптації запозичень морської галузі в українській мові – звуження семантики термінів. Одним з яскравих прикладів є диференціація лексеми «гальюн» (від голландського *galjoen – ніс корабля, а також місце для перевозки тварин та відхоже місце для екіпажу*), в українській мові запозичення зберегло тільки одне значення «відхоже місце для екіпажу».

Адміралтейство (від арабської мови, де термін мав два значення): 1. Місце будівництва, лагодження та озброєння кораблів. 2. Орган управління флотом; морське відомство. В українській мові залишилось тільки друге значення лексеми.

Вимпел (голландське походження). У голландській мові це полісемантичний термін, який мав такі значення: 1. Вузкий довгий прапор, який піднімають на військових судах. 2. Трикутний прапорець як знак шанування. 3. Футляр з довгою яскравою стрічкою для скидання з літаків пошти, донесень тощо. В українській мові залишилось лише перші два значення.

Деякі терміни, що залишаються в українській мові, втратили свою функційну значимість, зараз не застосовуються: «галеон» (від іспанського *galeón*) – велике багатопалубне вітрильне судно з артилерійським озброєнням, що використовувалося як військово-і торгове судно в XVI–XVIII століттях [19].

Ще однією з таких лексем є «дракар» (від норвезького *Drakkar, Drage – «дракон» і Kar – «корабель»*) – довгий (35–60 м) вузький дерев'яний корабель вікінгів з високо заломленим носом і кормою. Кораблі приводилися в рух веслами, а пізніше – рейковим вітрилом.

«*Бушприт*» (від голландського *Boegspriet*: *boeg – ніс, spriet – ніка*) – бугшприт; горизонтальний або похилий брус, що виступав перед форштевнем. Служить для підймання носових вітрил.

Абаб (від турецького *abab*) – в Османській Туреччині вільний матрос, взятий на службу для виконання функціональних обов'язків.

Дослідження україномовних запозичень показало, що найбільш поширеними на матеріалі дослідження є прямі запозичення (асимільована чи неасимільована іншомовна лексика).

1. Асимільована термінологія – графічне відтворення запозичення в українській мові

без будь-яких змін оригінального написання, цей спосіб стосується власних імен – назв компаній, законодавчих актів, корпорацій (часто у вигляді абrevіатур та акронімів). Наприклад: *master* – *мастер*, *horn* – *горн*, *klystron* – *клицтрон*.

Окремо слід зупинитися на інтернаціоналізмах у морському дискурсі, тобто термінах, що використовуються у декількох мовах без зміни семантики слів; прикладами вживання інтернаціоналізмів у морському українськомовному дискурсі є такі: *офшор*, *оверхед*, *плоттер*, *офіцер*. Абrevіатури є також одним з показників асиміляції запозичень. Наприклад: *АТА* (*actual time of arrival*), *С.О.* (*commanding officer*).

2. Неасимільованість на лексико-семантичному рівні, а саме в галузі словотвору, проявляється в тому, що основи слів однієї мови не відповідають нормам словотвору іншої. Прикладами таких змін є такі запозичення: *дайвер*, *багермайстер*, *брандер*, *бріджек*, *ваєр*, *вешляг*, *глісер*, *дрифтер*, *фокмашта*, *гротмашта*, *форбрамсель*, *форбромбрамсель*.

Неасиміляція на граматичному рівні виражається насамперед у тому, що різні частини мови в іншомовних лексемах не отримують граматичні категорії, характерні для приймаючої мови [20].

Отже, розглянемо особливості граматичних форм запозичень морської термінології на морфологічному та синтагматичному рівнях.

На морфемному рівні слід насамперед проаналізувати гібридні форми запозичень – мовне явище, у разі якого в похідному слові можуть сполучатися словотворчі елементи (корені та суфікси) різної етимології. У результаті подібної взаємодії зазвичай утворюються слова-гібриди: одні морфеми позичено із мови-реципієнта, а інші – із мови-донора. Наприклад: *вахтений*, *маневреність*, *термодинаміка*. Як бачимо з вищеведеного, іншомовні лексеми можуть являти собою кореневі морфеми і цілі лексичні одиниці, які об'єднуються з морфемами приймаючої мови.

До низки активних словотворчих морфем належать різноманітні афіксальні морфеми – префікси і суфікси, що є нетиповими для українського словотвору. Достатньою словотворчою активністю відрізняються

суфікси: -ит, -яр, -ист, -ер. Наприклад: *тралити*, *галляр*, *лізинг*, *контейнер*, *машиніст*. Такі іншомовні префікси, як -абельн, -ер, -ейбл, -ист, найчастіше утворюють запозичені терміни морського дискурсу. Наприклад: *транспортбельний*.

Ще одним типовим випадком гібридного словотворення є з'єднання коренів або цілих слів мови-донора та мови-реципієнта, що утворюють відповідні композити. Наші спостереження показали, що подібні моделі гібридизації є в українській мові, можуть об'єднувати два й більше компонентів. При цьому творення гібридних композитів відбувається як за рахунок з'єднання українськомовних коренів з іншомовними, так і навпаки. Наприклад: *гакаборт*, *плавкран*.

Треба мати на увазі, що в українській мові багато запозичень негібридного походження; відсутність сполучної голосної між двома коренями найчастіше є ознакою запозичення іншомовного терміна цілком. Таке з'єднання між зіставними елементами композитів не є типовим для української мови: *мерчиндайзер*, *ватерлінія*, *шаутбейнахт*, *ахтерштевень*. Як свідчать результати аналізу, більшість іншомовних включень – це морфологічно самостійні одиниці, тобто межі включення співпадають із межами слова.

Синтагматичні відносини (від слова «синтагма») можна бачити у разі аналізу сполучень або зв'язку суміжних мовних одиниць, це особливо помітно, коли мова-донор аналітична, а мова-реципієнт синтетична: зв'язки між повнозначними словами в реченні здійснюються за допомогою зміни форм самих слів. Наприклад: *One register ton being equivalent to 2.83 cubic meters. Одна регістрова тонна еквівалентна 2,83 кубічного метра*. За результатами останніх досліджень характер розвитку синтагматичних відносин запозичених одиниць може відбуватися у тому ж напрямі, що й у відповідних словах-прототипах у мові-донорі. У сучасний період спостерігається збільшення числа повністю еквівалентних українськомовних словосполучень з відповідними словами-прототипами.

Ще однією поширеною групою іншомовних лексем у морському дискурсі є фонетичні запозичення (фонозапозичення), у цьому випадку застосовано метод транскрипції іншомовного слова, тобто термін мови-донора та мови-реципієнта мають однакове

звучання: *кіль* – *keel*; *лоцман* – *der Lotsmann*, *коффердам* – *der Kofferdam*.

Результати дослідження україномовних текстів морської тематики показали, що поряд із запозиченими словами, що складаються тільки з елементів іншої мови, вживаються складні слова, які складаються як з англійських, так і з власних або запозичених раніше, уже асимільованих елементів: *contraband* – *контрабанда*, *waterways* – *ватервейс*, *waterline* – *ватерлінія*.

Аналіз матеріалу дослідження продемонстрував, що українська морська термінологія представлена простими однокореновими термінами, похідними або афіксальними термінами (дериватами), складними термінами, або термінологічними композитами (конверсією), термінологічними сполученнями та абривіатурами.

Із вищенаведених прикладів стає очевидним, що іншомовні запозичення включаються в україномовний морський дискурс у вигляді слів, фраз і речень. З боку структурної форми більшість запозичень носять інвентарний характер, тобто в дискурсі мови-реципієнта виявляються лексеми мови-донора, які не мають еквівалентів у приймаючій мові. Результати дослідження показують, що для україномовного дискурсу морської тематики характерна кількісна перевага запозичень у вигляді окремих слів. Запозичені словосполучення були виявлені тільки в назвах міжнародної документації, установ тощо.

Як видно з вищесказаного, для іншомовних запозичень наявний розрив між формальною і функціональною асиміляціями (фонетичними, графічними і граматичними ознаками). Високий ступінь адаптації запозичень пояснюється формуванням у них стійких парадигматичних зв'язків із лексикою мови реципієнта. Характер іншомовних фахових запозичень носить номінативну функцію в науково-технічному дискурсі морської тематики.

Для визначення впливу мови-донора на функціонування запозичень у морській термінології в мові-реципієнті, можна, слідом за Л.О. Гончаренко, використати такі критерії [20]:

1) вживання іншомовних одиниць у дискурсі мови-оригіналу;

2) набуття запозиченою одиницею самостійного значення та його подальший розвиток на ґрунті мови-реципієнта.

Стосовно першого критерію слід сказати, що проаналізувати фіксацію іншомовних слів у лексикографічних джерелах неможливо, оскільки україно-англійські та англо-українські словники морської термінології відсутні. Експериментальний матеріал збирався з відповідних аутентичних документальних джерел.

Що ж стосується критерію набуття запозиченою одиницею самостійного значення та його подальший розвиток на ґрунті мови-реципієнта (семантичні зміни запозичених лексем): лексико-семантичні транспозиції, або лексико-семантичні трансформації, то з вищенаведеного стає очевидним, що такий розвиток семантики запозичених слів є досить поширеним.

Результати експериментального аналізу продемонстрували, що якісні зміни семантики термінології морської тематики – перетворення значень запозиченого слова у мові-реципієнті порівняно з відповідними значеннями слова-прототипу в мові-донорі, засновані на найбільш продуктивних способах семантичного перетворення термінів сфери морської термінології – метафоризації, метонімізації, розширенні і звуженні значення лексем, міжсистемних запозиченнях термінів. Найбільш поширеними прикладами процесу зміни семантики слова є метафоричний (переносне вживання слова або виразу на основі аналогії) або метонімічний (перенесення назви одного поняття на інше) перенос: *морська миля*, *стовп*, *перо руля*. В наведених прикладах переосмислення семантики терміна у разі метонімічного перетворення відображають часові, просторові або функціональні відношення.

Можна навести багато прикладів проникнення в терміносистему морської тематики термінології із суміжних галузей мови: термінологізації побутової лексики (*кожух вентиляційний*, *горловина*, *дудка морська*); сома-тичної лексики (*ребро*, *коліно фарватеру*, *око бурі*) та зоонімічної лексики (*кішка*, *крило*, *жало*) [21].

Слід зауважити, що у випадку дослідження морської термінології семантична характеристика запозичень тісно пов'язана з такими феноменами, як полісемія та омонімія (яка виникла в результаті розпаду полісемії). Наприклад, поширення семантики терміна в українській мові: бухта – 1 – невелика затока, відокремлена від моря або іншого основного

водного басейну мисами чи островами; 2 – трос, викладений кругами, циліндрами, або омоніми, які виникли в результаті розпаду полісемії [7].

Експериментальний матеріал аналізу кількісного збереження або зміни значень запозичених одиниць порівняно зі словами-прототипами дозволяє виділити такі групи: однозначні іншомовні одиниці і слова-прототипи – 63%; однозначні іншомовні одиниці та багатозначні слова-прототипи – 21%; багатозначні слова-прототипи і однозначні запозичення – 16%.

У першому випадку моносемантичні слова є характерними елементами групи, при цьому більша частина іншомовних слів представлена іменниками. У цьому випадку спостерігається семантичне зближення значення запозичення з відповідним словом-прототипом.

Другий та третій випадки є результатом метонімічного перенесення, яке проявляється в звеличенні чи зменшенні семантичного обсягу слова за рахунок варіації семи в процесі історичного розвитку. При цьому кількісні показники другої групи підтверджують загальноприйнятту думку про найменшу поширеність запозичень у вузькоспеціалізованих значеннях у мові-реципієнті.

Таким чином, характеристика іншомовних одиниць морської тематики доводить правомірність виділення таких інтралінгвістичних

причин втілення запозичення, як потреба в номінації нових предметів, понять і явищ та економія мовних засобів. При цьому залежно від часу інтенсивність проникнення іншомовних слів у лексичний фонд української мови неоднакова. Останні десятиліття серед усіх запозичень англіцизми становлять найчастотнішу запозичену лексику.

Дослідження особливостей вербальної адаптації запозичень, шляхів і способів відображення номінативного потенціалу нового слова у новому лінгвокультурному середовищі є одним зі шляхів визначення способів об'єктивації та вербалізації термінів у мові фахівців. Прагматична інформація про слово переплітається із семантичною, їх поєднання пояснюється прагненням адресантів використовувати потенціал, закладений у значенні запозичення, із максимальним ефектом.

Вивчення питань рецепції елементів однієї лінгвокультури іншою продемонструвало, що взаємодія елементів різних кодових систем мови призводить до актуалізації нових смислів, сприяє активізації інформативного потенціалу науково-технічного дискурсу, дозволяє дати більш точні характеристики понять.

Подальший розвиток теми дослідження передбачає наукові розвідки взаємодії різноманітних лінгвокультур у разі адаптації термінології морської тематики.

Література:

1. Кияк Т. Запозичення та інтернаціоналізми у фахових мовах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004. № 27. С. 245–249.
2. Малевич Л. Запозичення з класичних мов і проблеми інтернаціоналізації наукової термінології. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Збірник наукових праць*. 2009. Вип. 81 (1). С. 311–315.
3. Акуленко В.В. Запитання інтернаціонального словникового складу. Харків. 2002, 203 с.
4. Андрієвська О. Інтернаціоналізми та принципи їх класифікації. URL: http://infosources.at.ua/news/internacionalizmi_ta_principi_jikh_klasifikaciji/ 2010-05-15-92.
5. Д'яков А.С. Основи термінотворення. Семантичні та лінгвістичні аспекти. Київ : Видавничий дім, 2000. 217 с.
6. Іващишин О.М. Принципи диференціації термінологічних та нетермінологічних одиниць англomовного науково-технічного дискурсу. *Мова і культура*. Т. II: *Культурологічний підхід до викладання мови і літератури*. Київ. 2004. Вип. 7. С. 170–176.
7. Андріянова О.Я. Військово-морська термінологія української мови: етапи формування та семантика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.01. Запоріжжя, 2011. 21 с.
8. Корнодудова Н. Походження, склад і функціонування морської термінології в українській літературній мові. *Мовознавчий вісник*. 2010. Вип. 10. С. 280–284.
9. Полупанова Н.В. Вербальне відображення понять морської справи як особливість національного мислення. 2002. № 32. С. 107–109.
10. Колоїз Ж.В. Семантичні неологізми як результат семантичної деривації. *Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2005. № 659. Вип. 44. С. 6–11.
11. Ткаченко О.Б. Мова і національна ментальність. Київ : Наукова думка, 2007. С. 240.

12. Sutherland E. Sinking about and Working with Maritime Language and Terminology. Leiden, 2014. 111 p. URL: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/28329/Sinking%20about%20and%20Working%20with%20Maritime%20Language%20and%20Terminology.pdf?sequence=1>.
13. Семчинський С. До питання про сучасне засвоєння українською мовою англіцизмів. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії*. 2015. С. 137–140.
14. Дьолог О. Сучасне українське термінотворення: Традиції та новаторство. *Актуальні наукові дослідження у сучасному світі*. Переяслав-Хмельницький. 2018. Вип. 2(34), ч. 5. С. 16–21.
15. Снісаренко Я.С. Вплив лінгвальних і екстралінгвальних чинників на розвиток суспільно-політичної лексики та суспільно-політичної термінології. *Термінологічний вісник* : збірник наукових праць. Київ : Інститут української мови НАНУ, 2013. Вип. 2 (2). 207 с.
16. Іващишин О. Проблема доцільності використання запозичень та інтернаціоналізмів у науково-технічній термінології. *Тези I Міжнародної наукової конференції*. Львів, 1992. С. 114–116.
17. Ehlich K. Greek and Latin as a Permanent Source of Scientific Terminology: the German Case. *Language Adaptation (edited by Florian Columas)*. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. P. 135–137.
18. Словник термінів. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/slovník-terminiv>.
19. Морське судноплавство. Глосарій / Словник. URL: <https://marine-charts.com/uk/marine-navigation/maritime-shipping-glossary>.
20. Гончаренко Л.О. Лінгвокогнітивні, функціонально-прагматичні та адапційні ознаки лексичних запозичень у сучасній німецькомовній та україномовній пресі : канд. дис. на соиск. наук. ступ. канд. філол. наук; спец. : 10.02.15 «Загальне мовознавство». Миколаїв, 2010. 205 с.
21. Hoffmann L. Fachwissen und Fachkommunikation. Zur Dialektik von Systematik und Linearität in den Fachsprachen. In *Bungarten, Frachsprachentheorie*. Band 2 Tostedt: Attikon. 1993. S. 595–617.

References:

1. Kiyak, T. (2004). Zapozichennya ta internacionalizmi u fahovih movah. *Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka*. No. 27. S. 245–249.
2. Malevich, L. (2009). Zapozichennya z klasichnih mov i problemi internacionalizaciyi naukovoyi terminologiyi. *Naukovi zapiski. Seriya: Filologichni nauki. Zbirnik naukovih prac*. 2009. Vip. 81 (1). S. 311–315.
3. Akulenko, V.V. (2002). Zapitannya internacionalnogo slovníkovogo skladu. Harkiv, 203 p.
4. Andriyevska O. Internacionalizmi ta principy yih klasifikaciyi. Retrieved from: http://infosources.at.ua/news/internationalizmi_ta_principi_jikh_klasifikac_iji/2010-05-15-92.
5. D'yakov, A.S. (2000). Osnovi terminotvorennya. Semantichni ta lingvistichni aspekti. Kyiv: Vidavnychij dim, 2000. 217 s.
6. Ivaschishin, O.M. (2004). Principi diferenciaciyi terminologichnih ta neterminologichnih odinic angломовного naukovo-tehničnogo diskursu. *Mova i kultura*. T. II: Kulturologichnij pidhid do vikladannya movi i literaturi. Kyiv. Vip. 7. S. 170–176.
7. Andriyanova, O.Ya. (2011). Vijskovo-morska terminologiya ukrayinskoyi movi: etapi formuvannya ta semantika: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya kand. fil. nauk: spec. 10.02.01. Zaporizhzhya. 21 s.
8. Kornodudova, N. (2010). Pohodzhennya, sklad i funkcionuvannya morskoyi terminologiyi v ukrayinskij literaturnij movi. *Movoznavchij visnik*. Vip. 10. S. 280–284.
9. Polupanova, N.V. (2002). Verbalne vidobrazhennya ponyat morskoyi spravi yak osoblivist nacionalnogo mislennya. № 32. S. 107–109.
10. Koloyiz, Zh.V. (2005). Semantichni neologizmi yak rezultat semantichnoyi derivaciyi. *Visnik Harkivskogo nac. un-tu im. V.N. Karazina. Seriya: Filologiya*. No. 659. Vip. 44. S. 6–11.
11. Tkachenko, O.B. (2007). Mova i nacionalna mentalnist. Kyiv: Naukova dumka. S. 240.
12. Sutherland, E. (2014). Sinking about and Working with Maritime Language and Terminology. Leiden, 111 p. Retrieved from: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/28329/Sinking%20about%20and%20Working%20with%20Maritime%20Language%20and%20Terminology.pdf?sequence=1>.
13. Semchinskij, S. (2015). Do pitannya pro suchasne zasvoyennya ukrayinskoyu movoyu anglicizmiv. *Problemi ta perspektivi rozvitku nauki na pochatku tretogo tisyacholittya u krayinah Yevropi ta Aziyi*. P. 137–140.
14. Dolog, O. (2018). Suchasne ukrayinske terminotvorennya: Tradiciji ta novatorstvo. Aktualni naukovi doslidzhennia u suchasnomu sviti. *Pereyaslav-Hmelnickij. Vip. 2(34), ch. 5*. S. 16–21.

15. Snisarenko, Ya.S. (2013). Vpliv lingvalnih i ekstralingvalnih chinnikov na rozvitok suspilno-politichnoyi leksiki ta suspilno-politichnoyi terminologiyi. Terminologichnij visnik: zb. nauk. prac. Kyiv: Institut ukrayinskoyi movi NANU, Vip. 2 (2). 207 s.
16. Ivaschishin, O. (1992). Problema docilnosti vikoristannya zapozichen ta internacionalizmiv u naukovotekhnichnij terminologiyi. Tezi I Mizhnarodnoyi naukovoyi konferenciyi. Lviv. S. 114-116.
17. Ehlich, K. (2019). Greek and Latin as a Permanent Source of Scientific Terminology: the German Case. Language Adaptation (edited by Florian Columas). Cambridge: Cambridge University Press. S. 135–137.
18. Slovník terminiv. Retrieved from: <https://dpsu.gov.ua/ua/slovník-terminiv>
19. Morske sudnoplavstvo. Glosarij / Slovník. Retrieved from: <https://marine-charts.com/uk/marine-navigation/maritime-shipping-glossary>.
20. Goncharenko, L.O. (2010). Lingvokognitivni, funkcionalno-pragmatichni ta adapcijni oznaki leksichnih zapozichen u suchasnij nimeckomovnij ta ukrayinomovnij presi: Kand. dis. na soisk. nauk. stup. kand. filol. nauk; spec. 10.02.15 “Zagalne movoznavstvo”. Mikolayiv, 205 s.
21. Hoffmann, L. (1993). Fachwissen und Fachkommunikation. Zur Dialektik von Systematik und Linearitat in den Fachsprachen. In Bungarten, Frachsprachentheorie. Band 2 Tostedt: Attikon. S. 595–617.